

УНИВЕРЗИТЕТ У
БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ
ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 1307/1-
XIII/12
25.09.2014. године

На основу члана 231. став 1. алинеја 17. и члана 278. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој XIV редовној седници, одржаној дана 25.09.2014. године, донело следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије са оценом докторске дисертације: **УРЕЂЕЊЕ РИМСКИХ РУДНИКА СРЕБРА И ОЛОВА У ШПАНСКИМ ПРОВИНЦИЈАМА И У ИЛИРИКУ**, кандидата мр Жељке Шајин и одобрава усмена одбрана.

Универзитет је дао сагласност на предлог теме 04.02.2014. године.

Кандидат мр Жељка Шајин објавила је рад: Од кондуктора до прокуратора, Гласник 3, 2011, 37-55.

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Комисији
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Милош
Арсенијевић

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
<u>04/1-2 бр.6/2571</u>	Веће научних области
(број захтева)	друштвено-хуманистичких наука
<u>26.09.2014.</u>	(Назив већа научних области коме се захтев упућује)
(датум)	

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Жељке (Драго) Шајин

(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИ
ДАТ

Жељка (Драго) Шајин

(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под
насловом:

Уређење римских рудника сребра и олова у шпанским провинцијама и у Илирику

Универзитет је 4.02.2014. својим 61206- дао
дана 224/2-14 актом под бр 224/2-14 сагласност на
предлог теме докторске дисертације која је
гласила:

Уређење римских рудника сребра и олова у шпанским провинцијама и у Илирику

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Жељке (Драго) Шајин

(име, име једног од родитеља и презиме)

образована је на седници одлуком 906/1- у
одржаној 26.06.2014. факултета под бр XIII/11 саставу:

Име и презиме члана комисије	звање	научна област	установа у којој је запослен
др Жарко Петковић	ванредни проф.	истор	Филозофски ф.
др Снежана Ферјанчић	ванредни проф.	исто	Филозофски ф.
др Војин Недељковић	ванредни проф.	класи	Филозофски ф.
др Ивана Поповић	Научни саветник	археологија	Археолошки институт

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници 25.09.2014. одржаној дана

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Проф. др Милош Арсенијеви

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ

Извештај о завршеној докторској дисертацији „Уређење римских рудника сребра и олова у шпанским провинцијама и у Илирику“ кандидата Жељке Д. Шајин

Одлуком Научно-наставног већа Филозофског факултета од 26. јуна 2014. године изабрани смо у комисију за оцену докторске дисертације мр Жељке Шајин *Уређење римских рудника сребра и олова у шпанским провинцијама и у Илирику*. Комисија је прегледала докторски рад и има част да Већу поднесе следећи извештај.

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Жељка Шајин рођена је 1978. године у Мркоњић Граду. Дипломирала је историју 2003. године на Филозофском факултету у Бања Луци из предмета историја старог века. На том факултету изабрана је за сарадника на Одјељењу за историју на предметима Историја старог Истока, Историја старе Грчке и Историја старог Рима (учествује у извођењу наставе на тим предметима до данас). Постдипломски студиј уписала је на Филозофском факултету у Београду, где је и одбранила, 2008. године, магистарски рад *Римски рудници жељеза сјеверозападне Босне* (ментор проф. Слободан Душанић). Наредне године изабрана је у звање вишег асистента на Филозофском факултету у Бањој Луци. Члан је редакције часописа *Радови за друштвене и хуманистичке науке* који издаје Филозофски факултет у Бањој Луци.

Подручја научног и наставног интересовања мр Шајин јесу античко рударство у Илирику и Шпанији, затим питања римске економије повезана са рударством, проучавање извора (епиграфских и нумизматичких, посебно) везаних за римско рударство; такође, мр Шајин проучава археологију

медитеранске трговине, римску провинцијску администрацију и војску када се ове теме дотичу римског рударства. Објавила је неколико запажених радова везаних за ова питања; издвајамо: Римски руднички новци, *Зборник радова са научног скупа, Наука и савремени друштвени процеси, (Бања-Лука, 9 – 10. Новембар 2007), Бања Лука, 2007, 217 – 233*; Римски руднички култови у рудничком дистрикту Сана-Јапра, *Зборник радова са научног скупа Наука и идеологија, (Бања-Лука, 12 – 13. Децембар 2008), Бања Лука, 2008, 291 – 303*; Од кондуктора до прокуратора, *Гласник 3, 2011, 37 - 55*.

Мр Шајин је 2009. уписала докторске студије из историје Рима на Филозофском факултету Универзитета у Београду код проф. Слободана Душанића. Наслов докторске теза („Уређење рудника сребра и олова у римском Илирику“) одобрен је у марту 2009. Током вишегодишњег истраживања, тема је проширена и обухватила је и руднике сребра и олова на подручју шпанских провинција. Отуда је Научно наставно Веће Филозофског факултета у фебруару 2014. одобрило мр Шајин докторску дисертацију под садашњим насловом (ментор ванр. проф. Жарко Петковић).

Докторска дисертација мр Шајин „Уређење римских рудника сребра и олова у шпанским провинцијама и у Илирику“ написана је на 227 станица рачунарски сложеног текста, укључив научни апарат, разрешење скраћеница, списак коришћене литературе. Приложени су кратка биографија кандидата, као и потребна административна уверења.

2. Предмет и циљ дисертације

Дисертација се бави римском државном политиком према рударству у двама рудоносним областима Царства, у Илирику и Шпанији. Она проучава организацију рудника олова и сребра у поменутих областима, које су биле најзначајније у производњи ових руда и које су биле од пресудног значаја за укупну економију Царства. Систем успостављања, експлоатације, организације рудника настајао је дугом временском периоду, мењао се, био подложен различитим утицајима, али је увек био од пресудног интереса за Царство.

Циљ дисертације је да се, колико је могуће, упореди уређење рудника у Илирику и у Шпанији, како би се успоставили целовит поглед на рударство у Царству, с једне стране, успоставили заједнички елементи римске управе, али и уочиле разлике у рудничкој пракси, административним реалностима и употребној вредности рудника у Илирику и Шпанији. Поред тога, важан циљ дисертације јесте да се истражи степен учешћа државе у процесу формирања и административног надгледања рудника, као и да се одговори на питања да ли је у том погледу постојала разлика у овим два рудничким областима Царства, какав је био правни положај рудничких територија и да ли се може установити јединствена политика централне власти према према удружењима која су оснивала и експлоатисала руднике.

3. Основне претпоставке од којих се полазило у истраживању

Након успостављања режима оснивања и административне контроле над рудницима у периоду Републике, режима који се није значајније мењао током владавине Јулијеваца-Клаудијеваца, од времена Веспасијановог времена, како показује законик рудника Випаске, почели су се примењивати различити модели експлоатације, индиректан (преко приватних удружења) и директан (пуна власт државе над рудницима).

Руднички дистрикти у Царству били су изузети из провинцијске и муниципалне структуре. На челу тих дистриката постављани су царски прокуратори подређени фиску. Они су надгледали експлоатацију. Локални прокуратори, нижег ранга су рудничку производњу надгледали на терену. У Шпанији је су рудничке јаме експлоатисали колони, док се у Илирику, чији се рудни депозити почињу интензивно користити тек од времена Антонина, индиректан модел није јасно посведочен – утицај државе на овом подручју се јаче осећа.

Идентификација рудничких дистриката, о чему се много писало, јесте само први корак у истраживању. Проучавање уређења римских рудника тражи да се испита веза између централне власти и закупаца рудника; потребно је разумети које су то биле дужности провинцијских власти у рудничкој

администрацији. Такође, мора се разумети какав је тачно положај рударских службеника у оквиру царске администрације, успоставити везу између рударске и централне, царске администрације. Притом, имајући у виду каква све проблеме намеће опредељивање између два модела (индиректног и директног), потребно је дати одговор да ли су такви „чисти“ модели, посведочени у доброј мери у Шпанији, примењиви у проучавању специфичних услова у другим деловима Царства (Илирику, посебно) и у свим епохама.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација мр Жељке Шајин садржи (поред мањих целина, предвиђених за овакав тип рада, као што су Апстракти, Садржај, Списак скраћеница, стр. 201 – 205; Списак литературе, 206 – 227; Биографија, Прилози (стр. 228 – 231)), подељена је шест великих поглавља: (1) Увод (стр. 9 – 12), (2) Римски рудници сребра и олова на подручју Шпаније (стр. 13 – 106), (3) Римски рудници сребра и олова на подручју Илирика (стр. 197 – 175), (4) Културно-историјска разматрања (стр. 176 -- 180), (5) Римска рудничка легислатива позног Царства (стр. 181 – 191), (6) Закључак (стр. 192 – 200+).

У свом Уводу, мр Шајин наводи основне претпоставке својих истраживања (стр. 9 –12), о чему је било речи у овом реферату. Поред тога, она у посебној целини у оквиру овог поглавља, износи кратак историјат истраживања (стр. 13 – 22). Тај преглед јесте драгоцен зато што се о којима ће касније исцрпније дискутовати управо о овим резултатима који су изнесени у овом делу. Тако се јасно види, с једне стране, шта су достигнућа од којих је мр Шајин кренула у своја истраживања, а шта је њен допринос разумевању уређења римског рударства.

Друго поглавље посвећено је рударству у Шпанији. У оквиру мањих потпоглавља мр Шајин расправља о рудном богатству Шпаније (23 -- 25), затим о шпанским рудницима у доба Републике (веома корисна целина која сведочи о континуитету римског приступа уређивању рударских послова, нарочито када су у питању закупнина и порези; стр. 26 – 43), потом о уређењу рударства у доба Принципата (стр. 44 –60), о законцима рудника Випаске

(један од ретких и свакако најзначајнији извор првог реда за шпанско рударство; стр. 61 – 106).

Треће поглавље тиче се рудника сребра и олова у Илирику; њиховом уређењу и посебно односом царске администрације према рудничким областима; та наратија, подељена је, с добрим разлозима по територијалном принципу када је реч о Принципату (подручје Домавије, стр. 110 -- 144; Горње Мезије, стр. 145 – 169), док се рударству у доба позног Царства у Илирику говори посебно (стр. 170 – 175).

Срећна је одлука мр Шајин да Културно-историјска разматрања издвоји у кратко посебно поглавље (стр. 176 – 180). Тако је добијена прилика да се ван хронолошко-територијалне шеме размотри питања религије у рударским крајевима и друга специфична питања које није било могуће систематски обрадити у претходним поглављима. Такође, оправдано је издвајање расправе о рудничкој легислативи позног царства (стр. 181 – 191). Та питања се методски (будући да је у питању тумачење правних текстова) различито постављају него питања из претходне епохе, где су основни извори епиграфски.

Последње већа целина докторске дисертације мр Шајин посвећена је закључним разматрањима (стр. 192 – 200). Нека нам буде дозвољено да изнесемо вредносни суд на овом месту: тај закључак је прегледан, јасан и недвосмислен и што је посебно важно, дотиче се свих важнијих појединачних питања о којима је мр Шајин дискутовала на претходним страницама. Управо се на овим страницама може уочити да је докторска дисертација Жељке Шајин донела праве резултате, како у погледу тумачења појединости у оквиру уређења рудника, тако и у успелој компарацији између рударских реалности, административног приступа према рудницима на Иберијском и Балканском полуострву.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Докторска дисертација мр Шајин показује да је Римско царство одржавало континуирану политику према рудницима сребра и олова. Овај рад осликава главне карактеристике административне организације рударства на

подручју Илирика и шпанских провинција; посебан и вредан допринос мр Шајин је у томе што она пореде резултате из истраживања о законицима Випаске са знањима о рударству у Илирику – тако везаност колона за рударство у подунавским провинцијама постаје јаснија. Један од закључака мр Шајин је да су колони и у Илирику били власници рудничких јама; до тог резултата она је дошла на основу сазнања о реалностима шпанског рударства. Дисертација мр Шајин даје нове аргументе за већ изнесени закључак да су илирски рудници имали прворазредни значај за укупну економију Принципата.

6. Закључак

Докторска дисертација мр Жељке Шајин „Уређење римских рудника сребра и олова у шпанским провинцијама и у Илирику“ написана је у складу са одобреном пријавом и представља самостално и оригинално научно дело. Част нам је да Наставно-научном већу Филозофског факултета у Београду препоручимо да прихвати ову докторску дисертацију и да мр Жељки Шајин одобри усмену одбрану.

У Београду, 3. септембра 2014. године

Комисија:

др Снежана Ферјанчић, ванр. проф.

др Војин Недељковић, ванр. проф.

др Ивана Поповић, научни саветник Археолошког института

др Жарко Петковић, ванр. проф, писац реферата